

1

Araling Panlipunan

Kagamitan ng Mag-aaral

Sinugbuanong Binisaya Yunit (

Ang kagamitan sa pagtuturong ito ay magkatuwang na inihanda at sinuri ng mga edukador mula sa mga publiko at pribadong paaralan, kolehiyo, at / o unibersidad. Hinihikayat namin ang mga guro at ibang nasa larangan ng edukasyon na mag-email ng kanilang puna at mungkahi sa Kagawaran ng Edukasyon sa action@deped.gov.ph.

Mahalaga sa amin ang inyong mga puna at mungkahi.

Kagawaran ng Edukasyon
Republika ng Pilipinas

Araling Panlipunan – Unang Baitang
Kagamitan ng Mag-aaral sa Sinugbuanong Binisaya
Unang Edisyon, 2013
ISBN: 978-971-9981-11-4

Paunawa hinggil sa karapatang-sipi. Isinasaad ng Seksiyon 176 ng Batas Pambansa Bilang 8293: Hindi maaaring magkaroon ng karapatang-sipi sa ano mang akda ng Pamahalaan ng Pilipinas. Gayon pa man, kailangan muna ang pahintulot ng pamahalaan o tanggapan kung saan ginawa ang isang akda upang magamit sa pagkakakitaan ang nasabing akda. Kabilang sa mga maaaring gawin ng nasabing ahensiya o tanggapan ay ang patawan ng bayad na *royalty* bilang kondisyon.

Ang mga akda / materyales (mga kuwento, seleksiyon, tula, awit, larawan, ngalan ng produkto o *brand names*, tatak o *trademarks*, atbp.) na ginamit sa aklat na ito ay sa nagtataglay ng karapatang-ari ng mga iyon. Pinagsikapang mahanap at mahingi ang pahintulot ng mga may karapatang-ari upang magamit ang mga akdang ito. Hindi inaangkin ni kinakatawan ng mga tagapaglathala (*publisher*) at may-akda ang karapatang-arang iyon.

Inilathala ng Kagawaran ng Edukasyon
Kalihim: Br. Armin A. Luistro FSC
Pangalawang Kalihim: Yolanda S. Quijano, Ph.D.
Kawaksing Kalihim: Elena R. Ruiz, Ph.D.

Mga Bumuo ng Kagamitan ng Mag-aaral

Mga Konsultant: Maria Serena I. Diokno, Ph.D. at Marie Yvette Concepcion-Alcazar

Mga Manunulat: Maria Vanessa P. Lusung-Oyzon at Czarina B. Agcaoili

Mga Tagasuri: Haydee Alipustain, Thea Joy G. Manalo, Rodel C. Sampang, Atty. Manuel Lino G. Faelnar, at Jes Tirol

Mga Tagasalin: Nena V. Miñoza, Virginia S. Cayon, Gea C. Alonso, Ninie C. del Rosario, Jennifer O. Artiaga, Aida J. Zafra, Caren S. Selgas, at Ritchie C. Barrera

Gumuhit ng mga Larawan: Erica Villanueva, Eric S. de Guia, Erich D. Garcia, at Jayson R. Gaduena

Mga Naglayout: Editha F. Esperida, Anameyh R. Magtuba, at Allan R. Thomas

Encoder: Jocelyn M. Conta

Inilimbag sa Pilipinas ng _____

Department of Education-Instructional Materials Council Secretariat
(DepEd-IMCS)

Office Address: 2nd Floor Dorm G, PSC Complex
Meralco Avenue, Pasig City, Philippines 1600

Telefax: (02) 634-1054 or 634-1072

E-mail Address: imcsetd@yahoo.com

Listahan sa mga Pagtulon-an

Yunit 4: Ako ug Akong Palibot o Kalikopan	147
Pagtulon-an 1: Ako, Akong Pinuy-anan ug kuylahan.....	148
Pagtulon-an 1.1: Ang Akong Pagsabot sa Konsepto/Hunahuna sa Distansiya	149
Pagtulon-an 1.2: Ang Akong Pagsabot sa Konsepto sa Direksiyon	153
Pagtulon-an 1.3: Ang Mapa nga Akong Nahimo	158
Pagtulon-an 1.4: Ang Akong Maagi-an Gikan sa Among Balay Padulong sa Eskuylahan	165
Pagtulon-an 2: Ang Pag-atiman sa Akong Palibot o Kalikopan	171
Pagtulon-an 2.1: Mga Pamaagi sa Pagpabilin nga Kalimpiyo sa Akong Eskuylahan	172
Pagtulon-an 2.2: Ang Akong Paghatag og Bili sa Pagpabiling Kalimpiyo sa Akong Eskuylahan	177

Yunit 4

Ako ug Akong Palibot o Kalikopan

Sinugdanan

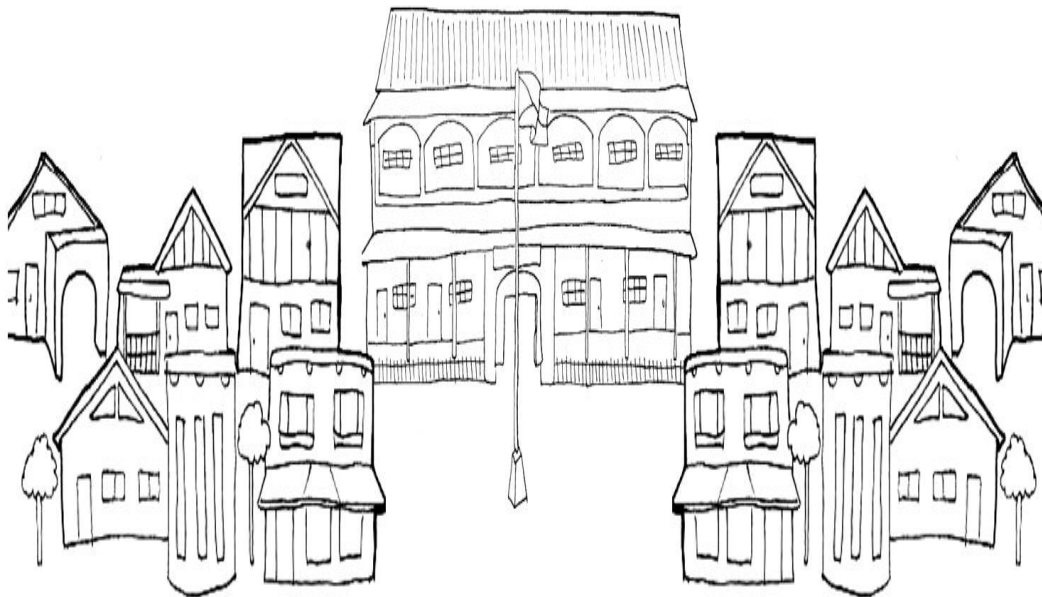
Mga Katuyoan ug Tumong:

Human sa pagtuon sa Yugto 4, gitinguha ug gipaabot nga mahimo ninyo ang mosunod:

1. makaila unsa ang distansiya/kalay-on sama sa kaduol ug kalayô;
2. makatudlo sa direksiyon sama sa tuó ug walá, luyó ug atubangan, ug uban pa;
3. makahimo og mga pamaagi sa pagtagad ug pag-atiman sa palibot o kalikopan.

Pagtulon-an 1: Ako, Akong Pinuy-anan ug Eskuylahan

Sinugdanan

Pagtulon-an 1.1: Ang Akong Pagsabot sa Konsepto/Hunahuna sa Distansiya

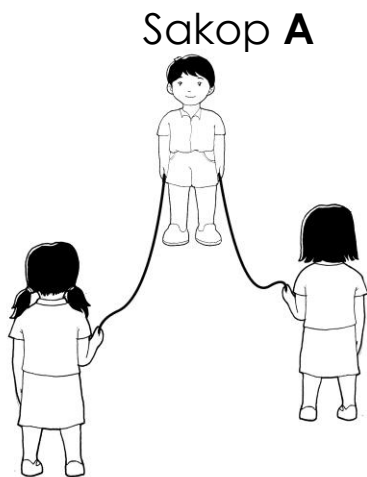
Hunahunaa Kini

Unsa ang distansiya?

Buluhaton 1

Paghimo og grupo nga adunay tulo ka sakop. Mag-andam og letra sa matag sakop. Pananglitan, ang unang sakop sa letrang A, ang ikaduha letra B ug ang ikatulo letra C. Pakupti ninyo sa sakop A o unang grupo ang duha ka pisi nga gihatag sa magtutudlo. Ang sakop sa B ug C mokupot sa tumoy nga bahin sa pisi. Kupti ang tumoy niini, sulti-an ang ikaduha ug ikatulong grupo nga birahon palayo hangtod nga mabinat kini.

Unsay inyong napaminaw sa duha ka pisi?

Hain nga pisi ang gikuptan nga mas layó?

Hain nga pisi ang gikuptan nga mas duól?

Sakop B

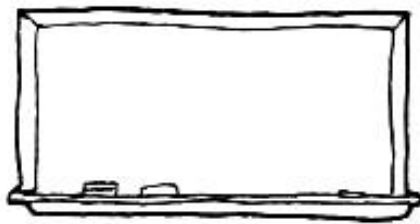
Sakop C

Ang kaduol o gilay-on sa duha ka mga butang, gitawag og **distansiya o kalay-on**.

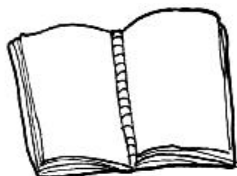
Buluhaton 2

Tan-awa ug susiha ang mga hulagway nga anaa sa ubos. Idrawing ang hulagway sa inyong **notebook** nga nagpakita sa duol nga distansiya.

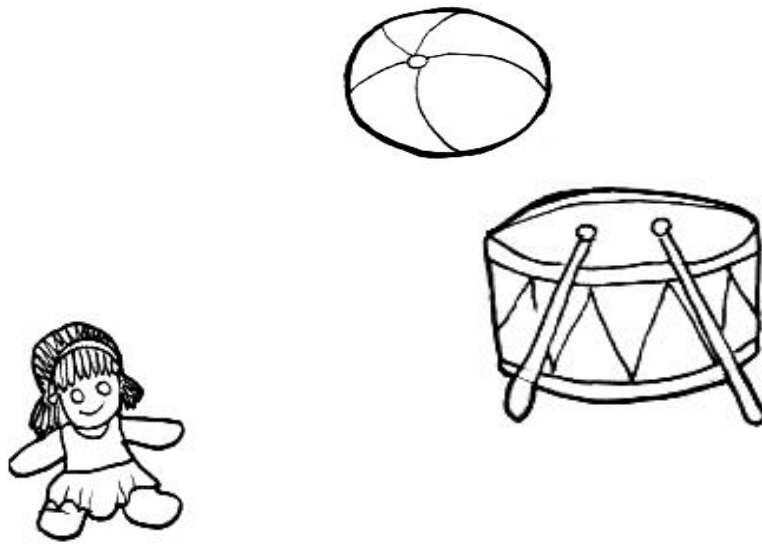
- A. Gikan sa pisara, hain niining butanga ang mas duol?

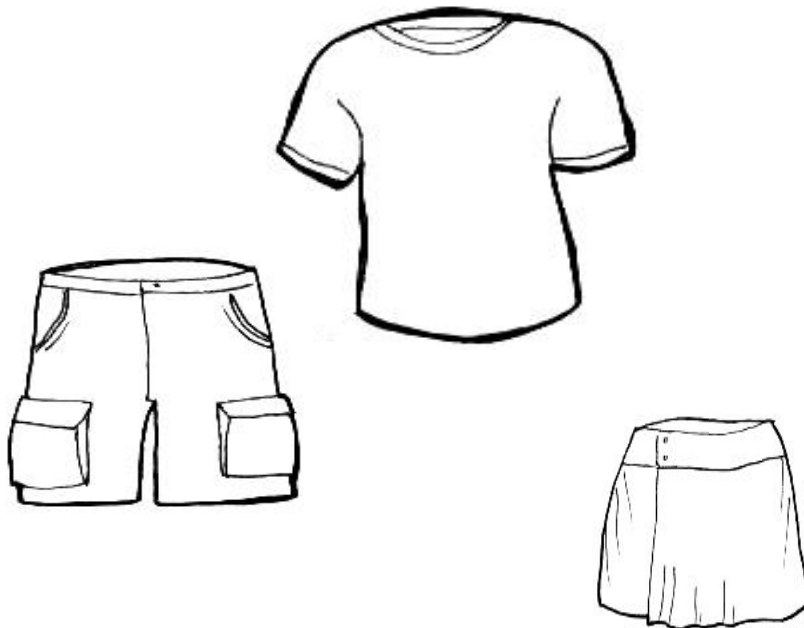
- B. Gikan sa bag, hain ang mas duol?

- C. Gikan sa bola, unsa nga butang ang mas duol?

D. Gikan sa t-shirt, unsa nga butang ang mas duol?

Buluhaton 3

Sukda ang gilay-on sa duha ka butang nga anaa sa listahan. Sulati pila ka ti-il o pulgada ang gilay-on sa duha ka butang sa inyong **notebook** o papel.

Mga butang	Pila ka ti-il o pulgada ang gilay-on sa duha ka butang?
1. pisara ug kan-anan sa imong magtutudlo	
2. pisara ug lingkuranan sa imong magtutudlo	
3. pisara ug pultahan	
4. pisara ug ang inyong lingkuranan	

Unsang butanga ang duol sa pisara?

Unsang butanga ang layo sa pisara?

Hinumdomi kini:

Ang distansiya nagpakita sa duol o layo taliwala sa duha ka butang.

Pagtulon-an 1.2: Ang Akong Pagsabot sa Konsepto sa Direksiyon

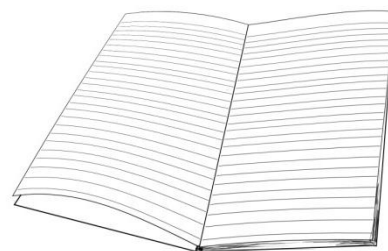
Hunahunaa:

Hain ang imong tuo, walá, luyo ug atubangan?

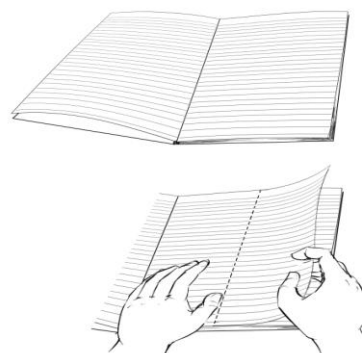
Buluhaton 1

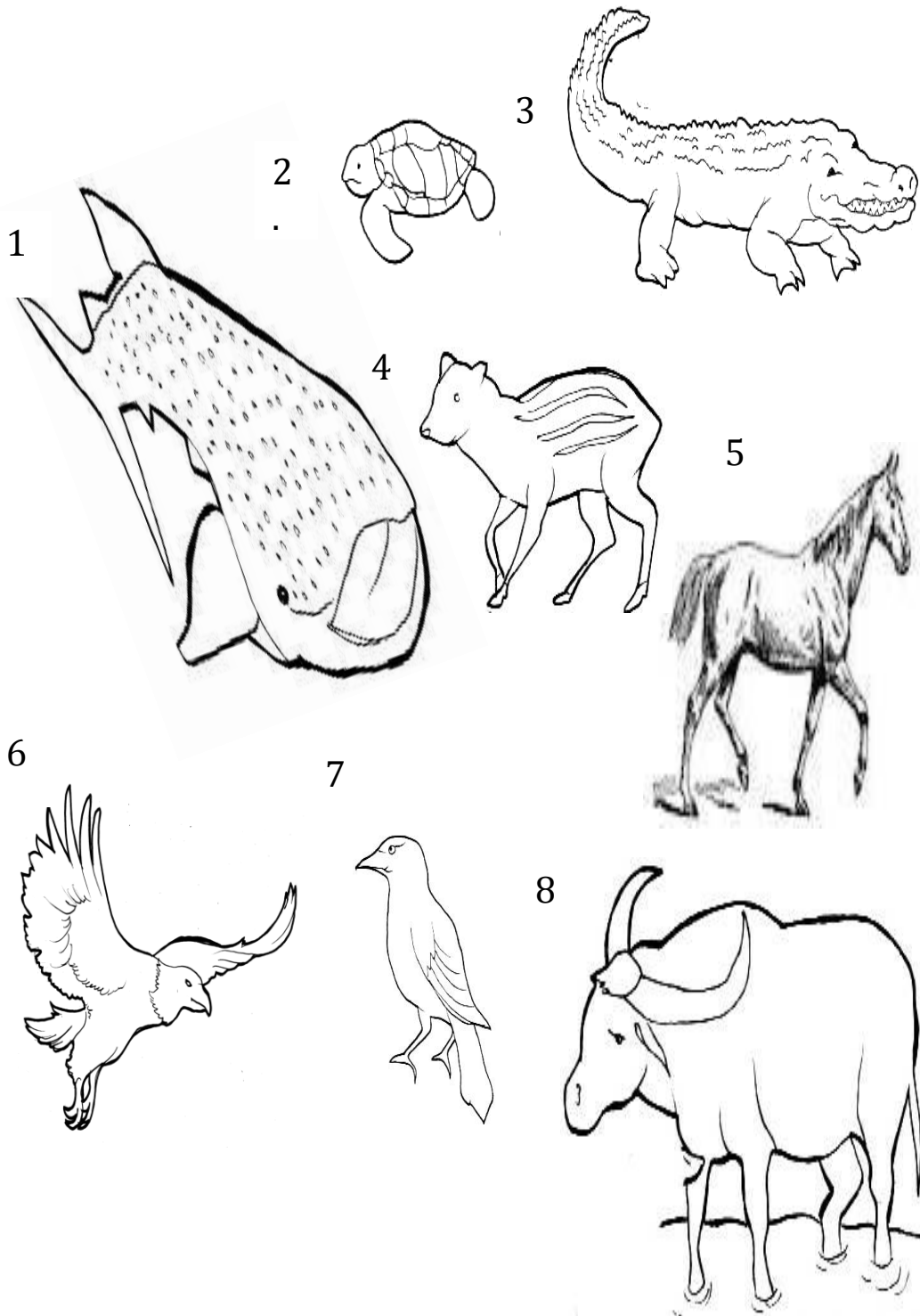
Ablihi ang imong **notebook**. Idrowing ug subaya ang walá nimo nga kamot sa bakanteng lugar ug subaya usab ang imong tuo nga kamot sa usa ka laing bakante nga lugar.

Buluhaton 2

Tan-awa ang mga hulagway sa mga hayop sa ubos. Pagkuha ug **notebook**, pil-a og patalaas, pagkahuman ihapa ang mga hayop nga nag-atubang sa walá sa unang han-ay ug ang mga hayop nga nag-atubang sa tuó.

Buluhaton 3

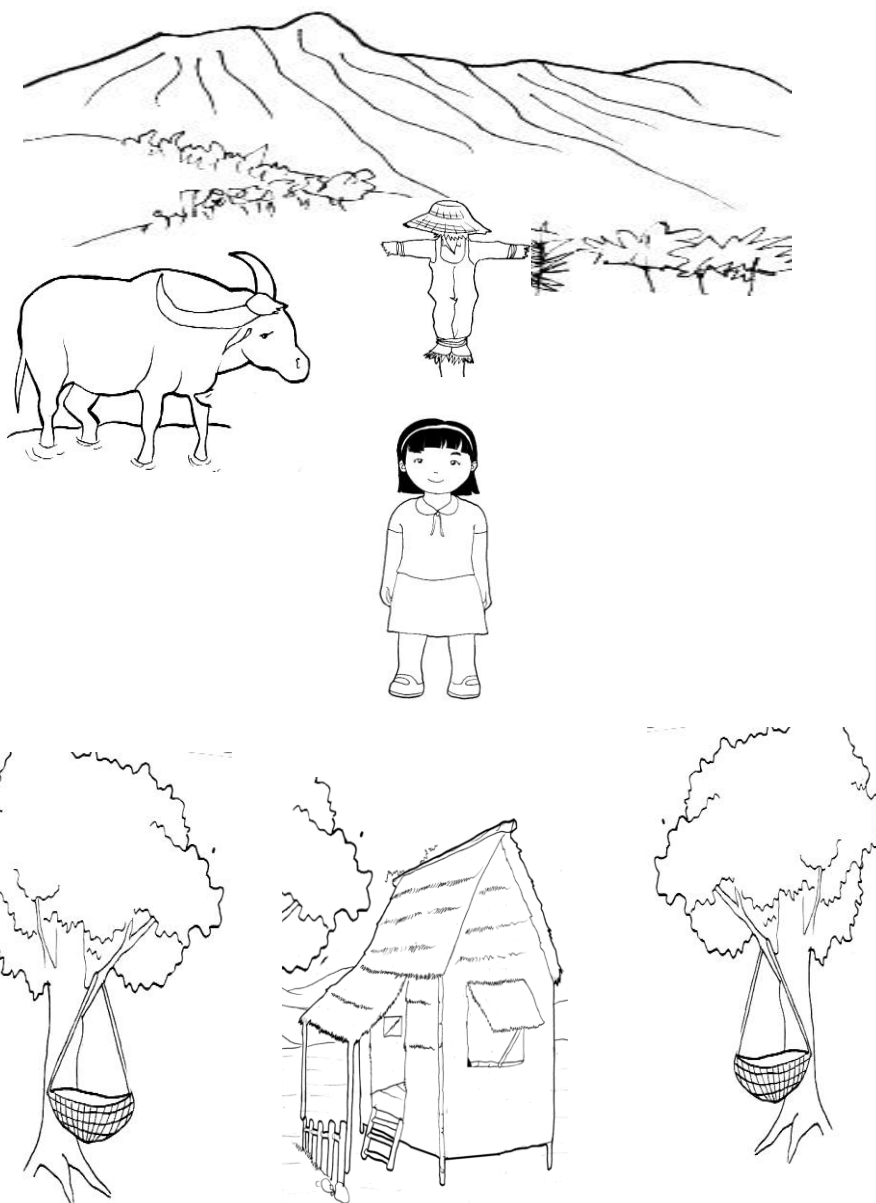
Kantahon ang awit nga “KOMUSTA KA?” ug sundon ang lihok sa magtutudlo.

Komusta ka?

Komusta ka?
Maglipay na kita
Ipalakpak ang kamot
Ug itudlo ang ti-il.
Itindak sa tuo
Itindak sa walá
Motuyok ug motuyok,
mangita'g higala.

Buluhaton 4

Subaya ang hulagway sa ubos. Unsa ang mga butang nga anaa sa **atubangan** sa bata? Unsa ang mga butang nga anaa sa **luyo sa bata**?

Buluhaton 5

Magdula kita.

Maghimo og duha ka grupo. Matag grupo magpili og lider. Tabonan ang iyang mata sa magtutudlo.

Ang tumong sa dula nga makuha ang panyo nga gibutang sa magtutudlo sa usa ka bahin sa inyong eskuylahan. Ang mga membro maoy maghatag og direksiyon – tuo, wala, atubangan, ug luyo para maadto sa lider ang gibutangan sa panyo. Ang grupo kinsang lider unang makakuha sa panyo, maoy mananaog.

Hinumdomi kini:

Aduna'y lain-lain nga direksiyon sama sa tuo, wala, atubangan, ug luyo nga magamit sa pag-ila sa gibutangan o nahimutangan sa mga butang.

Pagtulon-an 1.3: Ang Mapa nga Akong Nahimo

Hunahunaa kini:

Unsa ang mapa? Unsaon pagpangita sa gilay-on ug lugar?

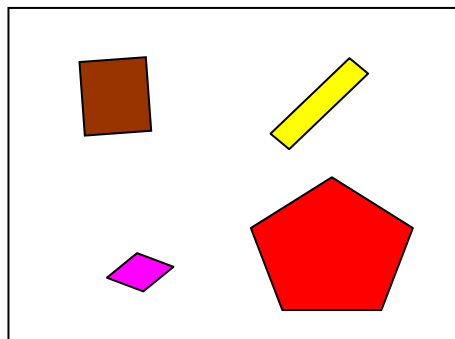
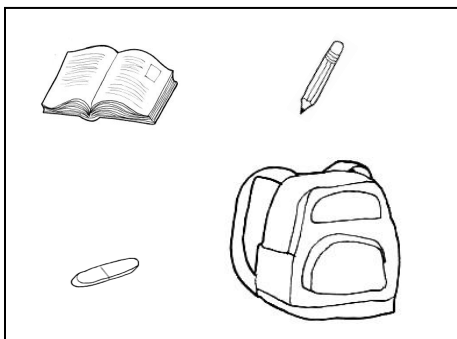
Buluhaton 1

Paghimo og grupo nga adunay lima ka membro. Samtang naglingkod, ikatag ang usa ka lapis, usa ka libro, usa ka pangkolor ug usa ka papel sa kan-anan o sa salog.

Tindog kamo ug tan-awa pag-ayo ang mga butang nga ana-a sa kan-anan o salog. Unsay inyong nakita?

Tun-i ang nahimutangan sa matag butang. Sulayi sa paghulagway sa papel ang inyong nakita ug nakat-onan sa nahimutangan sa mga butang samtang nagtindog kamo. Imbis inyong idrowing ang husto nga porma sa mga butang, gamita ang lain-laing porma nga makapuli niini.

Pananglitan:

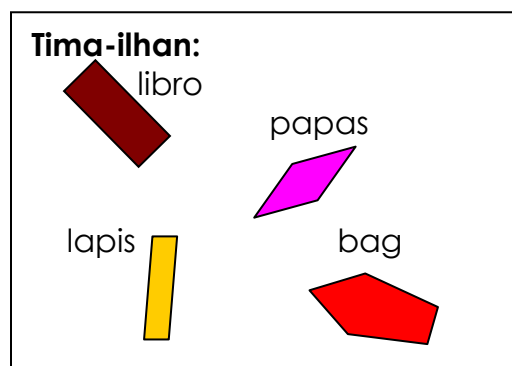
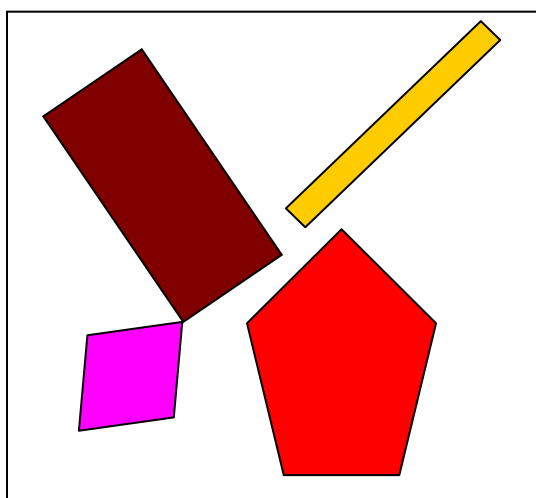
Kamo sa inyong grupo, unsa man ang inyong idrowing?

Ang inyong gidrowing usa ka pananglitan nga **mapa**. Ang mapa usa ka hulagway nga sanglitanan sa nahimutangan sa mga butang o lugar. Gipakita dinhi ang porma sa butang o lugar kon tan-awon gikan sa taas.

Ipapilit ang inyong gibuhat sa usa ka lugar sa inyong **classroom**.

Buluhaton 2

Baliki ninyo ang gipakitang sumbanan sa mapa sa unang buluhaton. Gipakita dinhi ang nagkalain-lain nga butang sama sa papel, lapis, libro, ug pangkolor.

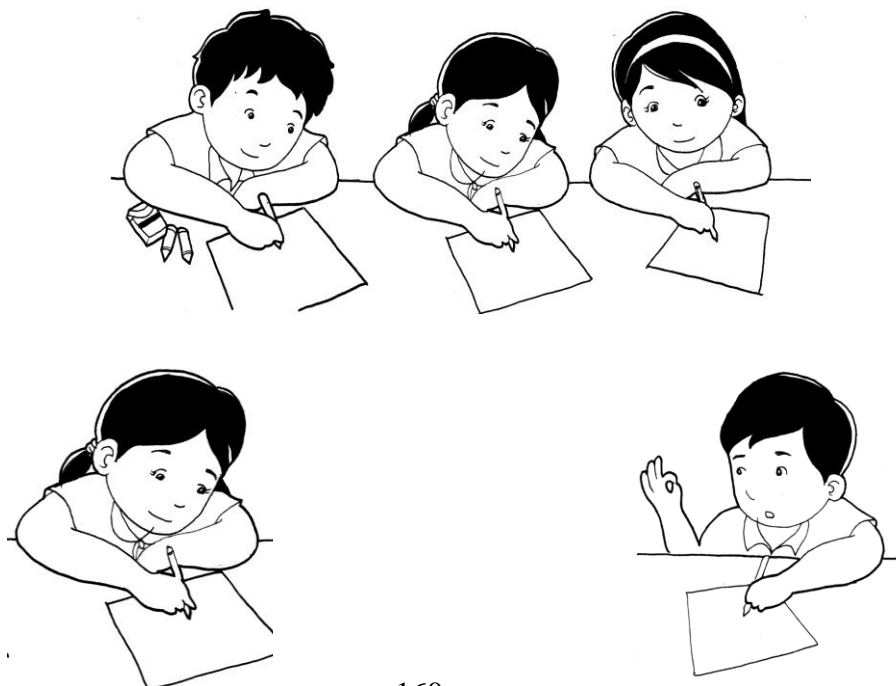
Ang gamay nga kahon nga anaa sa tuong dapit sa mapa nga adunay sulod nga papel, lapis, libro ug pangkolor, gitawag kini sila og mga **simbolo**.

Ang **simbolo** nagsulti kon unsa ang girepresentahan sa butang o lugar sa matag porma o kolor nga gigamit sa mapa.

Baliki ang mapa nga inyong gibuhad sa inyong grupo. Sulayi ninyo pagbuhat og simbolo sa inyong mapa.

Buluhaton 3

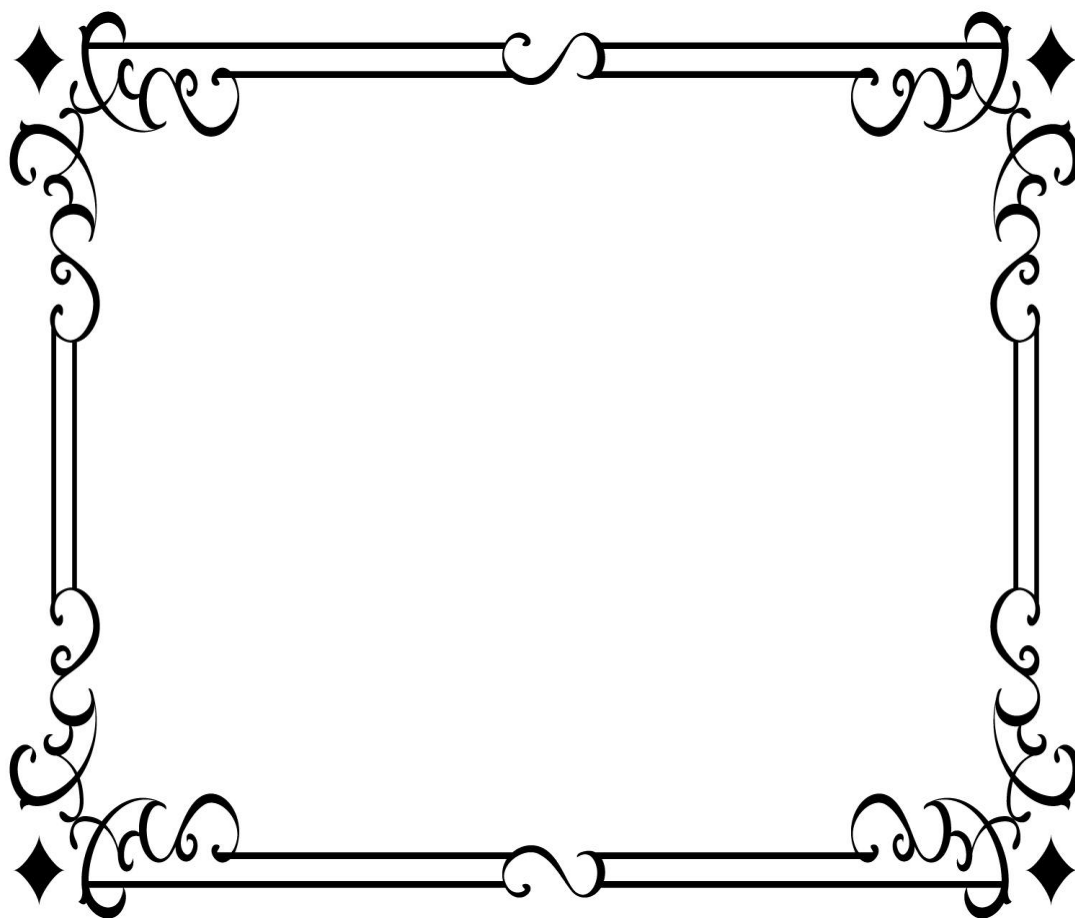
Paghimo og grupo nga adunay lima ka sakop o membro. Tun-i ang hitsura o dagway sa sulod sa inyong eskuylahan ug pagdrowing kamo og mapa niini. Butangi kini og tima-ilhan o ilhanan.

Pakit-a ang inyong mga kauban sa klase sa maong mapa. Magkaparehas ba ang inyong mapa? Ngano man? Nganong dili man?

Buluhaton 4

Ihulagway ang imong eskuylahan. Unsang bahin niini ang imong paborito? Idrawing kini sa sulod sa **picture frame** sama sa anaa sa ubos. Buhata kini sa inyong papel.

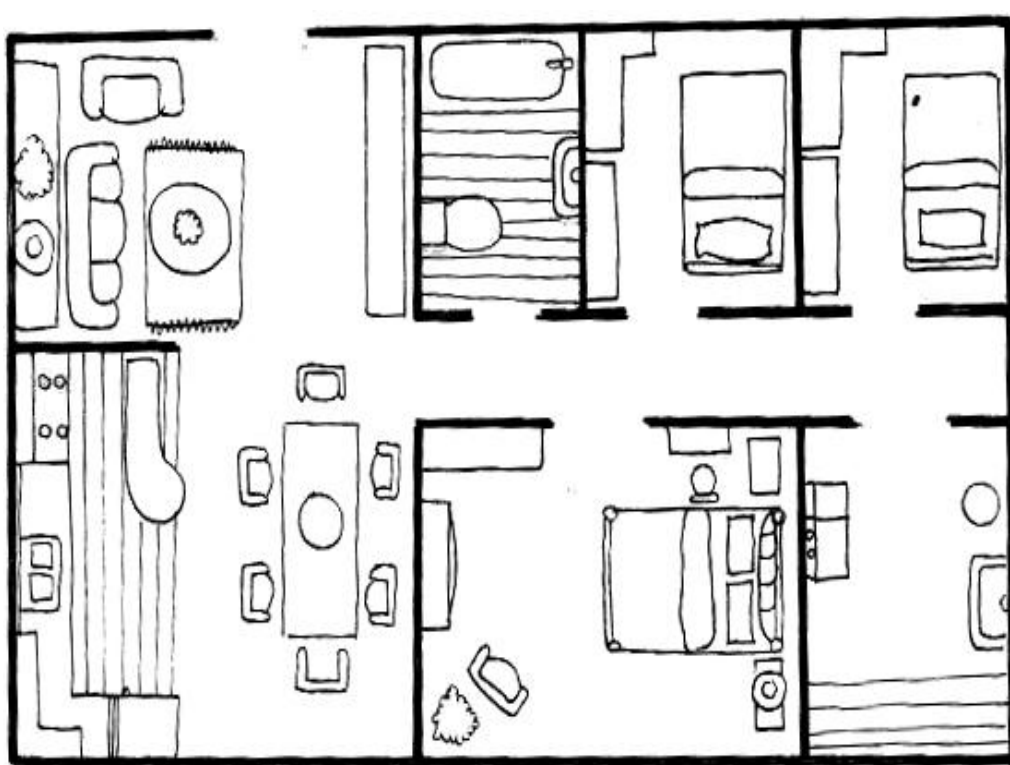

Magpatabang sa magtutudlo o ginikanan aron matubag ang mga mosunod gikan sa nahimong mapa:

1. Unsa man ang mga nahaduol sa inyong **classroom**?
2. Unsa ang mga nahalayo sa inyong **classroom**?

Buluhaton 5

Gipakita sa ubos ang mapa sa balay.

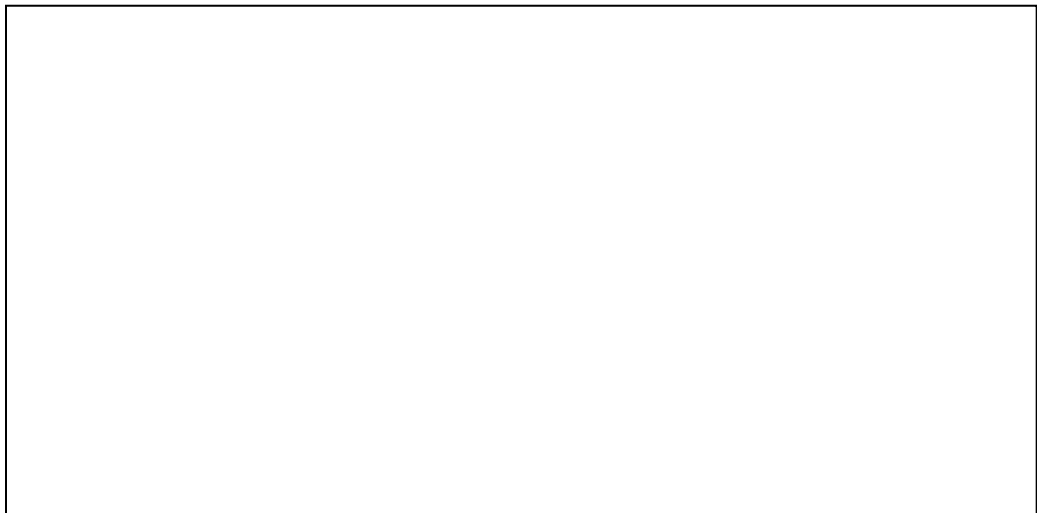

Unsa ang inyong nakita? Sulayi pagbuhat og mapa sulod sa inyong balay. Siguroa nga adunay direksiyon o ilhanan.

Buluhaton 6

Hain nga bahin sa inyong balay ang imong paborito o nagustohan? Idrowing kini sa sulod sa kahon sa usa ka papel ug ipakita ang mga mosunod:

1. ang porma sa bahin o parte sa inyong balay nga imong paborito o nagustohan
2. ang pultahan o bintana (kon aduna)
3. ang mga butang nga makita pa dinhi
4. uban pang mga detalye

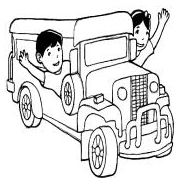
Kompletaha ang blangko sa ubos. Patabang sa imong magtutudlo o ginikanan o tigbantay. Sulati kini sa imong **notebook**.

“Paborito nako kining bahina o dapita sa among balay tungod _____.”
_____.”

Magpatabang sa magtutudlo o ginikanan aron matubag ang mga mosunod subay sa nahimong mapa:

1. Unsa ang mga butang nga haduol sa pultahan?
2. Unsa ang mga butang nga layó sa bintana (kon aduna)?
3. Unsa ang mga butang nga nagkadug-ol o nagkasikit?
4. Unsa ang mga butang nga nagkalagyó?

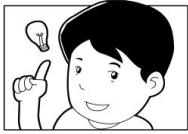
Hinumdomi kini:

Magamit ang mapa sa pagpangita sa nahimutangan sa usa ka lugar o butang. Makita nimo ang dagway sa butang o lugar ug hain ang mga butang nga nagkadug-ol o nagkalagyô.

Pagtulon-an 1.4: Ang Akong Maagi-an Gikan sa Among Balay Padulong sa Eskuylahan

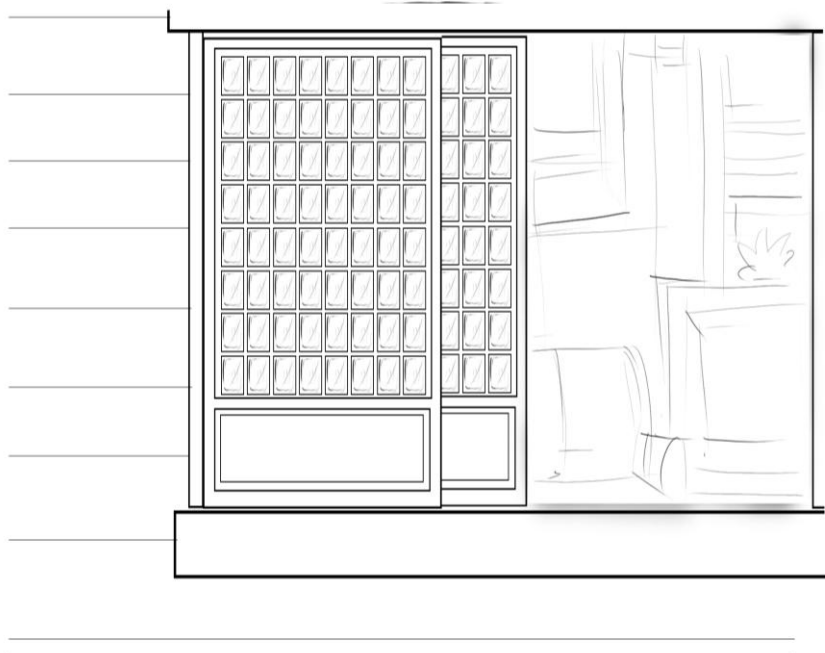
Hunahunaa:

Unsa ang mga butang nga imong makita gikan sa balay padulong sa eskuylahan?

Buluhaton 1

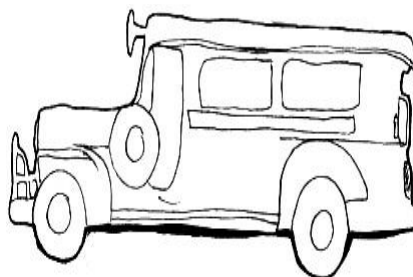
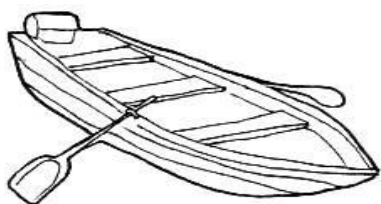
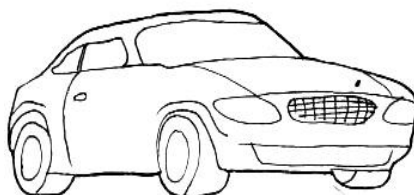
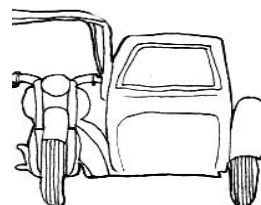
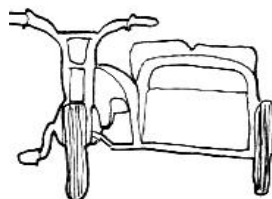
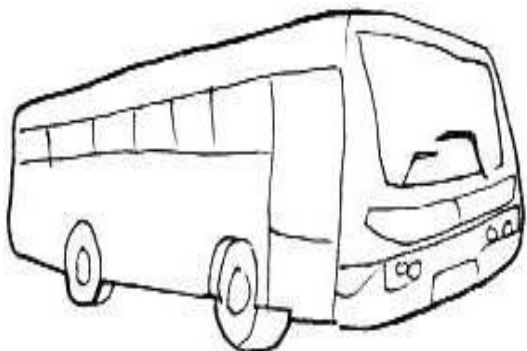
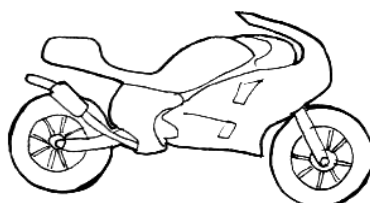
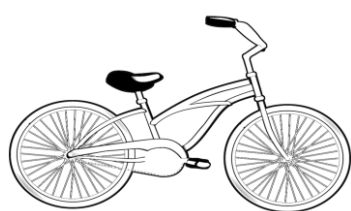
Idrawing sa inyong **notebook** ang imong nakita sa palibot sa inyong balay. Butangi og **border** sama sa bintana nga makita sa ubos. Himoa nga mabulokon o maanindot ang imong gihimo.

Buluhaton 2

Layó ba ang inyong balay sa imong eskuylahan?
Giunsa nimo pag-abot sa imong eskuylahan?

Kolori ang mga hulagway sa mga butang nga imong gigamit padulong sa eskuylahan.

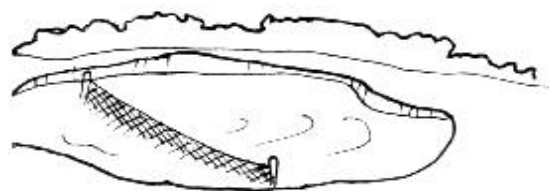
Buluhaton 3

Unsa ang mga butang nga imong nakit-an sa dalan samtang nagpadulong ka sa eskuylahan?

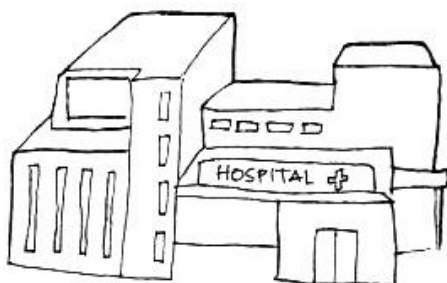
Pilia ang mga hulagway sa ubos nga imong nakita sa agianan padulong sa eskuylahan ingon man sa pag-uli sa inyong balay. Isaysay ug ipasabot sa imong mga kauban ang imong nakita.

Mga kahoy

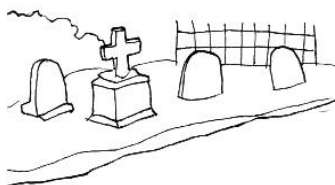
Isdaan

Ospital

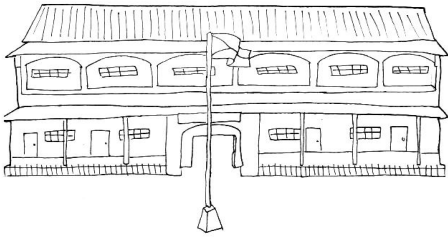
Simbahan

Sementeryo

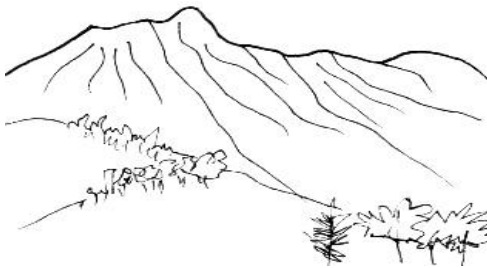
Merkado

Tunghaan

Mga Edipisyo

Bungtod

Sapâ

Bomberohan

Istasyon sa Polis

Mga balay

Buluhaton 5

Pagbuhat og mapa sa usa ka papel nga nagpakita sa nahimutangan sa inyong balay ug eskuylahan o eskuylahan. Siguroa nga madrowing nimo ang imong maagi-an padulong sa eskuylahan. Paghimo og mga tima-ilhan. Himo-a nga maanindot ang imong gibuhat.

Tan-awa ang nahimo nimong mapa. Magpatabang sa imong magtutudlo o sa imong ginikanan o tigbantay ug tubaga kining mosunod:

Hain nahimutang ang imong eskuylahan, sa walá o tuo nga bahin sa imong balay?

Unsa ang anaa sa atubangan ug luyo sa inyong eskuylahan?

Layô ba ang inyong balay sa imong eskuylahan?

Sayon ba kining tultolon?

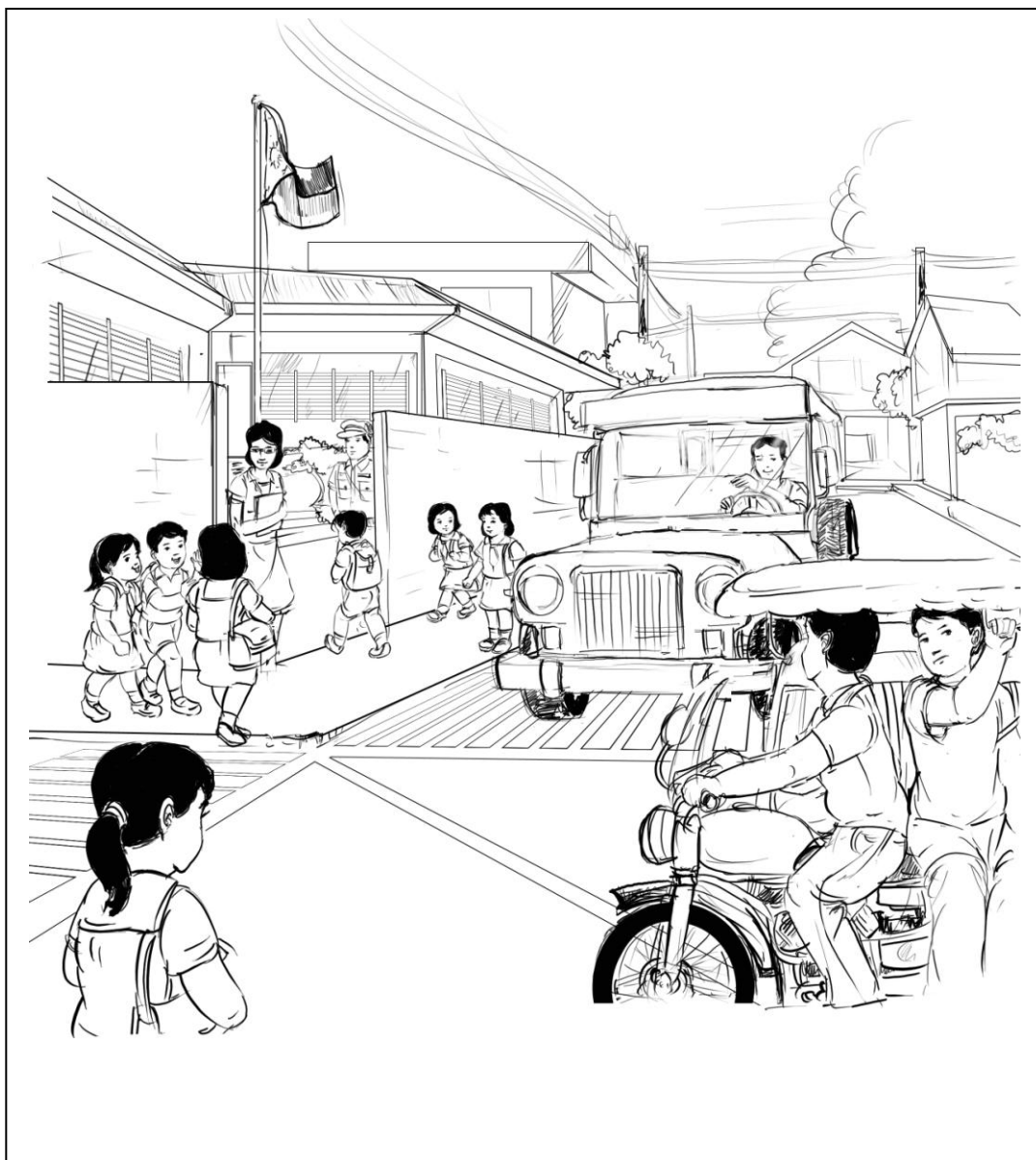
Hinumdomi kini:

Makatabang nimo ang mapa aron madali matultolan ang padulongan. Adunay nagkalain-lain nga pamaagi sa pag-adto sa usa ka lugar gikan sa imong nahimutangan.

Pagtulon-an 2: Ang Pag-atiman sa Akong Palibot o Kalikopan

Sinugdanan

Pagtulon-an 2.1: Mga Pamaagi sa Pagpabilin nga Kalimpyo sa Akong Eskuylahan

Hunahunaa Kini

Ngano nga bilihon man nga pagpabilin ang
kalimpyo sa akong eskuylahan?

Buluhaton 1

Paniira ang duha ka hulagway sa usa ka eskuylahan
sa ubos.

Eskuylahan 1

Eskuylahan 2

Hain nga eskuylahan ang gusto nimong sudlan?
Ipasabót sa imong mga kauban ang imong tubag.

Buluhaton 2

Basaha ang mosunod nga sitwasyon ug piliia ang mahitabo. Sulati ang napili nga hugpulong o **sentence** sa imong **notebook**.

1. Sa dili pa magsugod ang klase ...

- a. Ang palibot sa among eskuylahan limpyo na.
- b. Ang palibot sa among eskuylahan hugaw pa.

2. Nag-istoryahay ang mga tinun-an kon unsaon pagpabiling limpyo ang eskuylahan.

- a. Nakahibalo na ang mga kabataan sa hustong paglabay sa mga basura.
- b. Bisan asa naglabay og mga basura ang mga bata.

3. Nagdula ang mga tinun-an sa tanaman sa maong eskuylahan.

- a. Wala nay makitang tanom ang eskuylahan.
- b. Namulak ug himsog ang mga tanom sa hardin o tanaman sa maong eskuylahan.

Buluhaton 3

Sa imong hunahuna, ngano importante ang pagpabilin nga kalimpyo sa eskuylahan?

Hain sa mga hulagway sa ubos ang gibuhat sa mga pundok sa eskuylahan nga nagpakita og pagpabilin nga kalimpyo sa kalikopan? Ilha kini ug ipakig-ambit sa mga kauban sa klase.

Buluhaton 4

Paghisgut-hisgot og mga kahigayonan sa pagbatón og panaghiusang buluhaton ang mga pundok sa inyong eskuylahan alang sa pagpanglimpyo sa inyong kalikopan. Unsaon man pagpapanindot sa inyong palibot o kalikopan?

Hinumdomi kini:

Daghang mga pamaagi sa pagpabiling kalimpiyo sa eskuylahan. Bilihon kaayo ang mga buluhaton nga nagtambayayongay alang sa kalimpiyo niini gikan sa matag usa ka magtutuon.

Pagtulon-an 2.2: Ang Akong Paghatag og Bili sa Pagpabiling Kalimpyo sa Akong Eskuylahan

Hunahunaa kini:

Unsaon nimo pagpakita sa imong pagtagad nga magpabilin ang kalimpyo sa inyong eskuylahan?

Buluhaton 1

Susiha ang nagkalahi nga sitwasyon sa ubos og idrowing ang imong gibati sa matag panghitabo. Sulati ang imong tubag sa imong **notebook** o usa ka papel.

1.

2.

3.

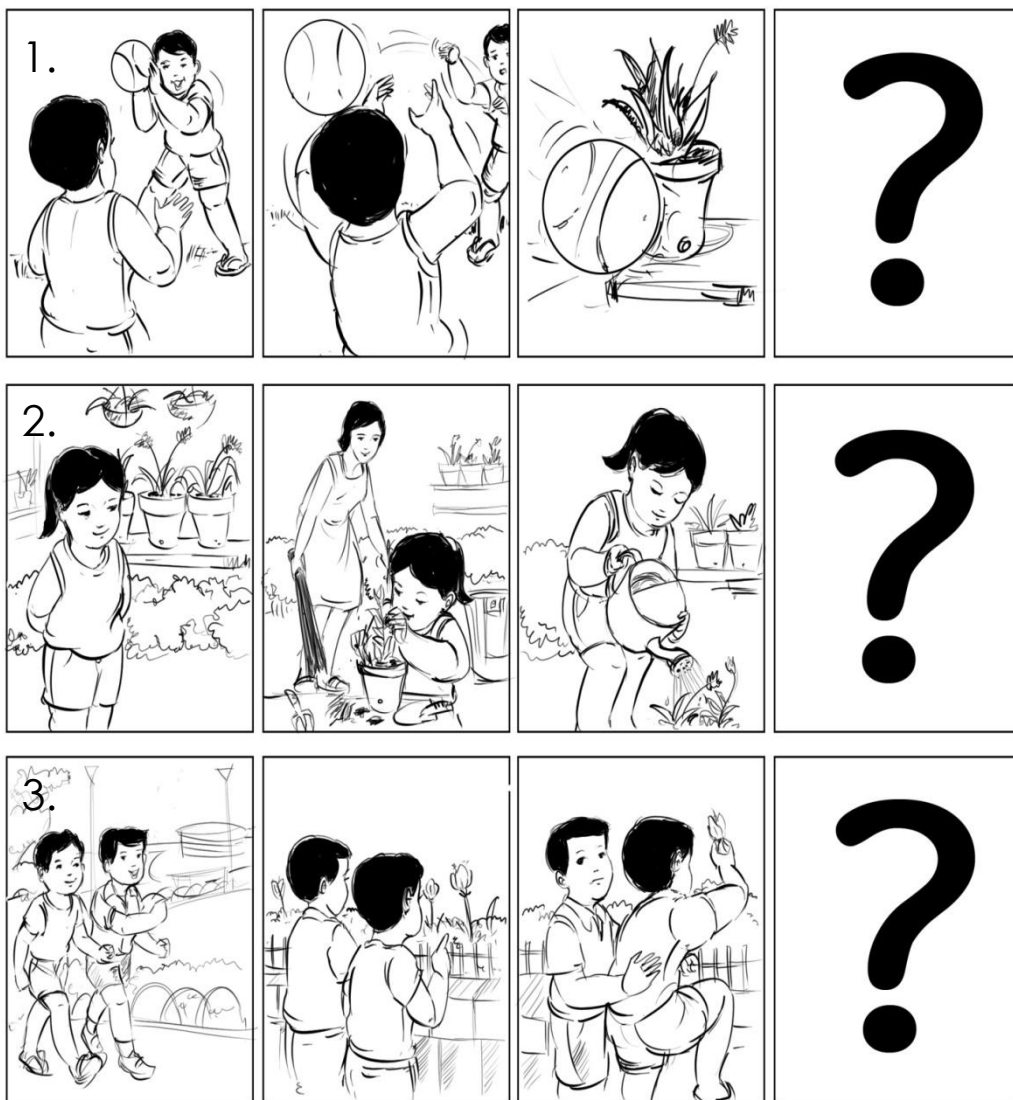

4.

Buluhaton 2

Paniira ug susiha ang mga hulagway nga anaa sa sulod sa matag kahon. Idrowing sa inyong **notebook** ang mahitabo sa matag sitwasyon.

Buluhaton 3

Isip usa ka tinun-an, pagsulat og tulo nga angay nimong mabuhat aron magpabilin ang kalimpyo sa inyong eskuylahan. Sulati ang inyong tubag sa inyong **notebook** o sa usa ka papel.

1. _____

2. _____

3. _____

Hinumdomi kini:

Importante nga huptan mo ang imong bahin sa pagpabiling malimpyo ang inyong tunghaan.

Ang Akong mga Nahimo ug Nahikat-onan

Direksiyon: Mamati sa gibasa sa magtutudlo. Butangi og tsek (✓) ang husto nga tubag nga anaa sa kahon sa ubos.

Akong nabuhat ang mga pamansaybansay:

Bata

Magtutudlo

1. Nasunod nako ang mga tugon.		
2. Nagamit nako ang akong mga kasinatian sa "arte" o alampat.		
3. Nakatandi ako sa uban nga mga butang.		
4. Nakapakig-ambit ako sa akong sugilanon ngadto sa akong mga isigkatinun-an.		
5. Nakatabang ako sa pinundok nga mga buluhaton.		
6. Naminaw ako sa sugilanon sa akong magtutudlo.		
7. Namati usab ako sa sugilanon sa akong isigkatinun-an.		
8. Nasusi nako ang nagkalain-lain nga butang.		
9. Nakahunahuna ako sa mosunod nga mahitabo sa usa ka sitwasyon.		

Bata

Magtutudlo

10. Nahatagan nako og panahon ang pagpabiling kalimpyo sa akong eskuylahan.		
11. Napasabot ko ang nagkalain-laing pamaagi sa pagpabiling kalimpyo sa akong eskuylahan.		
12. Naila-ila ko ang ubang mga buluhatong pagtambayayongay tungod ug alang sa kalimpyo sa akong eskuylahan.		

Nabuhat ko ang mga butang nga sama niini:

Bata

Maagtutudlo

1. Nakatandi nako ang distansiya nga kalayô ug kaduol.		
2. Nailá ko ang direksiyon nga walá, tuó, atubangan, ug luyó.		
3. Nakadibuho ako og lain-laing hulagway.		
4. Nakabuhat ako og mapa.		
5. Nalista nako ang mamahimo nga manghitabo kon magpabilin ang kalimpyo sa akong eskuylahan.		

Nakapadayag ako niini:

Bata

Magtutudlo

1. Nakat-onan ko ang konsepto sa distansiya ug direksiyon.		
2. Nakat-onan ko ang unang konsepto sa distansiya o kalay-on ug direksiyon.		
3. Nakat-onan ko ang nagkalain-lain gimbuhaton sa pagpabilin nga kalimpyo sa akong eskuylahan.		
4. Nakat-onan ko usab ang angayan kon pagabuhaton aron magapabilin ang kalimpyo sa akong eskuylahan.		
5. Nakat-onan ko ang pakigtambayayong sa tanan aron magpadayon ang kalimpyo sa akong eskuylahan.		

Pamahayag sa imong magtutudlo:
